

In 1962 komt een eind aan driehonderd jaar Nederlands kolonialisme in Zuidoost-Azië. Om westelijk Nieuw-Guinea wordt door Nederland en Indonesië nog een robbertje gevochten – met politieke en met militaire middelen: De rimboeoorlog kost achttien Nederlandse militairen het leven. Indonesië betaalt meer: ongeveer tweehonderd gesneuvelden en vermisten. Het vonnis over het eiland wordt geveld in het Witte Huis in Washington, door de gebroeders Kennedy. Den Haag moet buigen voor de Amerikaanse druk. Wat overigens goed uitkomt, want anders had Nederland moeten buigen voor militair geweld: een grote Indonesische invasiemacht ligt klaar om Nieuw-Guinea te bespringen. Op 15 augustus 1962 – vandaag precies dertig jaar geleden – valt de beslissing. In Jakarta, Den Haag en New York wordt die 15e een lange dag van

De laatste uren van Nederlands Nieuw-Guinea

OP 30 JULI 1962 lijkt alles geregeld. In een luxe landhuis in de omgeving van Washington zijn Nederland en Indonesië het eens geworden over de manier waarop Nederland afstand zal doen van zijn laatste kolonie in Azië, West-Nieuw-Guinea. Of *Irian Barat*, zoals de Indonesiërs zeggen. Het doet pijn in Den Haag, maar de realiteit is sterker dan de principes. Nederland kan de belofte aan de Papua's, dat zij in volle vrijheid over hun toekomst zullen kunnen beslissen, niet waarmaken. De politieke druk van de Verenigde Staten en de dreiging van een regelrechte oorlog met Indonesië wegen zwaarder.

Ambassadeur J. van Roijen, die de onderhandelingen heeft geleid, wordt gemachtigd om namens Nederland het akkoord met de Indonesiërs te ondertekenen. Het zal een plechtige ceremonie worden in het gebouw van de Verenigde Naties, die een bemiddelende rol spelen bij de overdracht. Er wordt ook al een datum vastgesteld: 15 augustus.

Niets lijkt een soepele afwikkeling in de weg te staan, totdat op 7 augustus blijkt dat de Indonesische onderhandelaar, minister van Buitenlandse Zaken Subandrio, nog een politiek voordeeltje uit het vuur heeft gesleept waar men aan Nederlandse kant niets van weet. Subandrio heeft van U Thant, de secretaris-generaal van de VN, gedaan gekregen dat Indonesië al op 1 januari 1963 zijn vlag mag hijsen op Nieuw-Guinea. En dat was de afspraak niet! Den Haag is woedend. Weg overeenstemming! En weg kans op een vreedzame regeling. De 15e blijft nog op de agenda staan voor de ondertekening, maar hoe meer die datum naderbij komt, hoe twijfelachtiger de kans op een akkoord wordt. En als de dag ten slotte aanbreekt is de mogelijkheid van een bloedig conflict nog altijd levensgroot.

Op het modderige strand van het eiland Waigeo begint de

15e augustus 1962 met een hoop lawaai. Een paar honderd meter uit de kust vaart een Nederlandse patrouilleboot, schietend met alles wat de bemanning aan boord heeft. Veel is dat overigens niet: een enkele zware mitrailleur op de boeg en wat kleinged. Vanachter de rotsen op de kust wordt af en toe teruggeschoten met lichte machinegeweren. De Indonesiërs die zich daar verschuilen moeten zwingen zijn met hun munitie.

Waigeo behoort tot Nederlands Nieuw-Guinea en is sinds een maand of twee het doelwit van Indonesische infiltratieacties. In kleine groepen komen gewapende Indonesiërs er 's nachts aan land met gemotoriseerde prauwen en rubberboten. Ook elders op Nieuw-Guinea zijn infiltratie-groepen actief. Ze zwerven door de bossen, veroorzaken onrust en houden de verspreide Nederlandse militaire detachementen in voortdurende staat van alarm. Sommige zijn per boot gekomen, andere zijn uit vliegtuigen gedropt. Sommige zijn nauwelijks militair geschoold, andere horen tot de beste onderdelen van de Indonesische krijgsmacht: commando's, parachutisten, stoottroepen.

Juist de laatste dagen is er nog flink wat versterking gekomen. Bij het schiereiland Onin is een halve compagnie van de Indonesische Mobiele Brigade, een politie-eenheid, met speedboten tussen de Nederlandse bewakingsschepen door gevaren en aan land gegaan. In de buurt van de Argunibai, in het zuiden, hebben Hercules-vliegtuigen een kleine honderd man van de Siliwangi Divisie afgeworpen, en in de bossen boven Merauke, helemaal in het zuidoosten, heeft een eenheid van Bataljon 530/Brawidjaja onder bevel van kapitein Bennie Murdani in de nacht van 13 op 14 augustus eveneens versterking gekregen. 'Zeker zestig nieuwe chutes', meldt de piloot van een Nederlandse Neptune die over het gebied vliegt.

Aan de Argunibai boeken de Nederlanders deze dag een militair succes. Bij de kampong Sisir pint een gevechtseenheid van het 41ste Bataljon Stoottroepen een groep parachutisten vast op een eilandje vlak voor de kust. Vanaf het strand zitten de Nederlandse dienstplichtigen een ochtend lang hun mortieren af te schieten. Aan de overkant sneuvelen veertien Indonesiërs. De Nederlandse luitenant die in Sisir het bevel voert wil vervolgens gaan kijken: opruiming houden op het eilandje. Maar hij krijgt van hogere hand te horen dat in New York een akkoord nabij is en dat er geen risico's meer dienen te worden genomen.

Verder westelijk, in Fak-Fak, is men van de laatste ontwikkelingen in New York nog niet op de hoogte. Een peloton manschappen van het Zesde Infanterie Bataljon, versterkt met soldaten van het Papua Vrijwilligers Korps, gaat op weg naar de noordkust van het schiereiland Onin. Het peloton jaagt op de Indonesische politietroepen, die er een paar nachten tevoren zijn geïnfilteerd. Inspecteur Hudaja, commandant van die Indonesische eenheid, is met ter plaatse geronselde Papua's als gidsen op weg naar de kampong Tanisapata, waar hij voor zijn manschappen voedsel, rust en onderdak hoopt te vinden.

☆☆☆

Terwijl op deze ochtend in het oerwoud van Nieuw-Guinea Nederlandse en Indonesische militairen jacht op elkaar maken, loopt in New York de middag van 14 augustus ten einde. Voor Subandrio, hoofd van de Indonesische onderhandelingsdelegatie, is het geen prettige middag. Subandrio, een machtig man in het Indonesië van 1962, voelt zich in de steek gelaten door de enige man in Jakarta die nog machtiger is: president Sukarno.

'Bandrio' heeft voor elkaar gekregen dat Indonesië eerder dan in de overeenkomst was voorzien zijn vlag mag hijsen op Nieuw-Guinea. Daarmee heeft hij Sukarno, die zijn volk heeft beloofd dat die vlag er zal wapperen 'voor het jaar om is', voor een afgang behoed. En wat doet Sukarno? Hij weigert zijn goedkeuring. Een paar uur geleden heeft Subandrio het negatieve telefoontje daarover binnengekregen.

Ellsworth Bunker, de Amerikaanse tussenpersoon bij de onderhandelingen, heeft kwaad gereageerd. Dan moeten we de president maar weer inschakelen, heeft hij gezegd. Bunker bedoelt zijn eigen president, Kennedy. Die zal wel even een telefoontje met Sukarno plegen. Subandrio heeft dat weten te voorkomen. Hij zal eerst zelf proberen Sukarno tot andere gedachten te brengen, heeft hij Bunker beloofd. Maar in Jakarta is het nu nacht. Hij moet wachten tot Sukarno wakker is.

Elders in het gebouw van de Verenigde Naties, in het kantoor van de Nederlandse delegatie, kijkt VN-ambassadeur C. Schürmann met meer tevredenheid terug op de afgelopen dagen. Ze waren hectisch, vooral vanwege het 'vlaggenprobleem', maar ook dat zou nu uit de wereld moeten zijn. Schürmann heeft een compromis gevonden dat Subandrio's wensen onverlet laat. Den Haag is daarmee akkoord gegaan – nu Sukarno nog.

politieke spanning en
onzekerheid. En op
Nieuw-Guinea weer een
dag van bloedvergieten.

door Pierre Heijboer

De Zuiderkruis verlaat Hoek van Holland met Nederlandse troepen voor Nieuw-Guinea.

Foto archief Pierre Heijboer

HET VERVOLG

39 De Haagse broodjes en wandelingen
verschuiven de besluitvorming van de
Kamer naar de achterkamers.

40 De sluipmoord op Bosnië deel 2: op weg
naar een echte Balkan-oorlog.

41 In Sint Michielsgestel deden
kopstukken aan de herinrichting van
Nederland, maar ook aan voetbal.

Vervolgens

43 Iedere charitatieve actie op tv heeft
haar eigen doelgroep. Joost Zwagerman
keek een week televisie.

45 De communicatiebranche op elkaar
gestapeld in Creative Red Book.

Hoe Nederland zijn Papoea-soldaten vergat

'Een medaille terwijl je je land kwijt bent...?'

Veel te jong nog was Demian Prawar toen hij zich op 16-jarige leeftijd op het politiebureau aan de Oranjelaan in Hollandia, Nieuw-Guinea, voor het eerst meldde voor het Papoea Vrijwilligers Korps (PVK). Echter, het leugentje om bestwil – "Meneer, ik ben twintig en mijn moeder in Biak heeft mijn geboortewijs" – werd niet doorzien, waarna Demian uiteindelijk in 1960 als een van de naar schatting 125 Papoea's kon toetreden tot het PVK. Dit PVK speelde begin jaren zestig vervolgens een prominente rol in de strijd van Nederlandse mariniers en KL-infanterie tegen steeds grotere groepen Indonesische infiltranten. Het PVK zegt u? Nooit van gehoord!

Door: Martin Elands en Jan Schoeman

De gedachte om Papoea's in te schakelen bij de verdediging van Nieuw-Guinea was niet nieuw en kreeg voor het eerst concreet vorm in het zogeheten Papoea-bataljon. Deze eenheid, die uiteindelijk uit ruim duizend man zou moeten gaan bestaan, werd met het oog op de strijd tegen Japan in 1944 opgericht en heeft, afgeslankt tot compagniegrootte, voortbestaan tot 1954. Onderdelen van dit bataljon werden ten tijde van de politio-nale acties in het voormalig Nederlands-Indië ingezet in de strijd tegen de Indonesische nationalisten. Toen in de tweede helft van de jaren vijftig de spanning tussen Nederland en Indonesië – vooral over Nieuw-Guinea – hoog opliep, ging de Minister-raad in december 1959 akkoord met de instelling van het Papoea Vrijwilligers Korps. Het kader van het Korps bestond daarbij uit Nederlandse militairen.

In de rubriek 'ooggetuigen van de geschiedenis' kunt u als veteraan een opmerkelijk, liefst nog niet eerder gepubliceerd, verhaal kwijt met betrekking tot de inzet van Nederlandse militairen. Stuur uw suggesties naar Checkpoint, Postbus 1091, 6501 BB te Nijmegen o.v.v. 'ooggetuigen van de geschiedenis'.

Opleiding

"In 1956 ging ik bij de Koninklijke Marine werken als keukenhulp. Vervolgens heb ik in de avonduren technisch onderwijs gevolgd en ben aansluitend als schilder aan het werk gegaan bij de Amsterdamse Ballast Maatschappij. Toen duidelijk werd dat het PVK echt zou worden opgericht, heb ik me in februari 1960 opnieuw aangemeld om, zoals de wervingsaffiches zeiden, 'het land en volk te verdedigen'. Die motieven spraken me aan. In eerste instantie werd ik afgewezen, maar toen bleek dat ik fysiek sterk was en erg goed kon lopen, werd ik alsnog aangenomen. De selectie was tamelijk streng: van de 3.000 belangstellende Papoea's werden er uiteindelijk maar 125 als soldaat aangenomen. Voorwaarde was bijvoorbeeld dat je de dorps-school had doorlopen en dus kon lezen en schrijven. Daarom vielen de meeste leden van het voormalige Papoea-bataljon uit de jaren 1945-1954 af, wat bij die groep veel kwaad bloed heeft gezet. Zij waren immers in hun eigen beleving nog lang niet te oud en zij waren militair al goed getraind. In hun ogen waren wij maar broekies, absoluut ongeschikt om oorlog te voeren."

"Onze hele nieuwe lichte – aangevuld met een enkele belangstellende Papoea-politieagent – kreeg weliswaar een uniform en andere uitrustingsstukken, maar gedurende de

rest van 1960 hoorden we om allerlei redenen verder niets. Ik vond dat wel vreemd: we hadden dus al wel een militair voorkomen, maar nog geen enkele militaire oefening of ervaring. Dat gebeurde pas in februari 1961, toen we met een marinevliegtuig naar Manokwari werden gebracht. Omdat ons eigen kamp Arfai nog lang niet gereed was, werden we provisorisch ondergebracht in een tentenkamp aan de rand van de Marinierskazerne. Daar hebben we ook onze militaire basisopleiding gehad, die vooral bestond uit exercitie en schietoefeningen. We gebruikten daarbij vooral de junglekarabijn en de Uzi."

Eerst schieten

"In maart 1962 werden we voor het eerst echt ingezet, waarbij de samenwerking met de Nederlandse

● Demian Prawar (links staand) met andere leden van het Papoea Vrijwilligers Korps (PVK). Foto: privé-collectie Demian Prawar

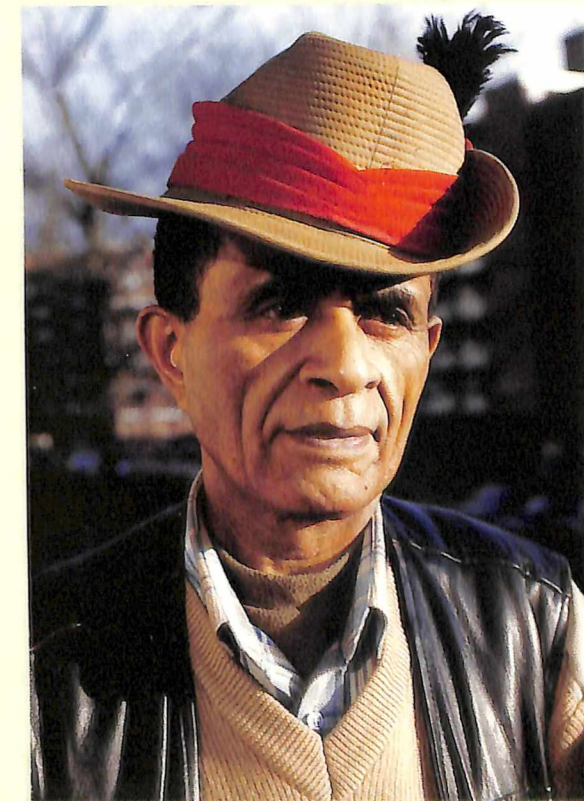
militairen heel goed verliep. De dorpingen waren trots op ons dat we goed genoeg waren om zij aan zij met de Nederlanders te vechten. Het PVK werd opgesplitst: de ene helft kwam terecht bij de landmacht, de andere helft – en daar hoorde ikzelf bij – bij de mariniers. Het was een periode waarin er steeds meer Indonesische infiltranten binnenkwamen. Het was daarbij opvallend dat vooral de Ambonezen onder hen goede militairen waren. De Javanen daarentegen kenden het land niet en waren daardoor vrij hulpeloos. Die kwamen na een paar dagen van honger vanzelf uit het bos om zich over te geven. Omdat die bedoeling door sommige Papoea-soldaten niet altijd

even goed werd begrepen, zijn daarbij ook Indonesiërs omgekomen. We spraken er nooit zoveel over met onze Hollandse superieuren, maar in principe werd door ons eerst geschooten voordat er werd gepraat. Wij vonden dat toentertijd een goede volgorde: de Indonesiërs waren immers illegaal in het land en ze kwamen wat ons betreft ook niet met de beste bedoelingen."

"De mariniers waren veel beter op het militair optreden in de jungle voorbereid dan de KL-militairen. Zonder twijfel kwam dat omdat veel mariniers al eerder op Nieuw-Guinea hadden gediend. Je zou kunnen zeggen dat in die beginperiode de Nederlandse landmachteenheden en

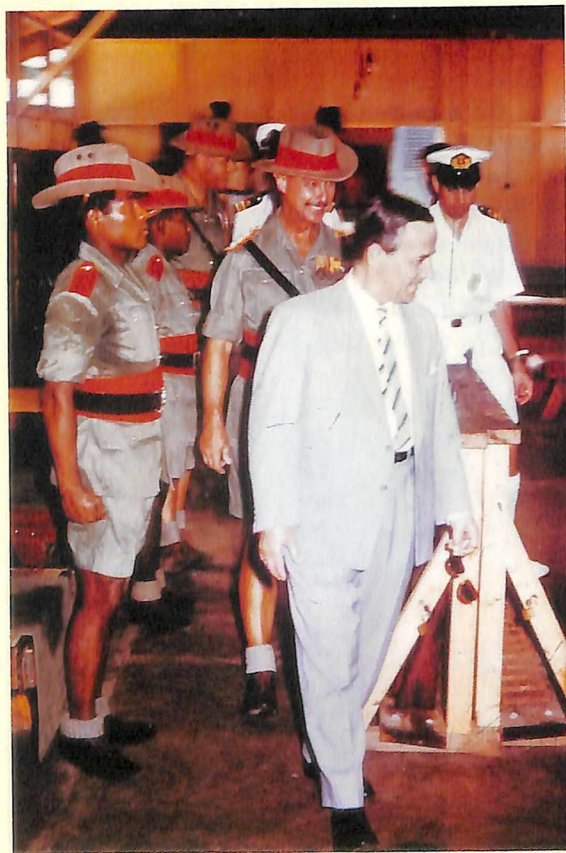
ook het PVK in bepaald opzicht *baroes* (beginnelingen, red.) waren: de meeste Nederlanders hadden weliswaar een goede algemene militaire opleiding gehad, maar ze kenden het land en de omstandigheden niet goed en bij ons als Papoea's lag dat precies andersom. We vulden elkaar dus prima aan. Soms voelden wij Papoea's trouwens wel een vorm van schuldgevoel en medelijden met die nieuw aangekomen militairen die het zo zwaar hadden. Met name de landmachtmilitairen waren immers vrijwillig helemaal uit Nederland gekomen om ons te helpen en als je met al die goede bedoelingen dan zó moet afzien. Een voorbeeld: als je op junglepatrouille gaat, dan is het slim om schoenen te dragen die een maat te groot zijn. Als gevolg van de werking van vocht en hitte krimpen die schoenen namelijk en als ze dus oorspronkelijk precies op maat waren, dan ga je op een enorme manier je voeten kapot lopen. Ondanks het feit dat we ze daarvoor wel waarschuwend, overkwam dat toch veel KL-militairen. En dan maar weer vloeken, natuurlijk!"

"Naast patrouilles werd het PVK ook ingezet voor bewakingsdiensten om

● Demian Prawar anno 2003. Foto: Karin Stroo

op die manier mariniers vrij te maken voor gevechtshandelingen. Zelf ben ik onder meer ingezet bij de bewaking van het paleis van de gouverneur. In die periode kwam ik erachter dat een Chinees-Indische handelaar steun en onderdak bood aan zes Indonesische infiltranten. Ik besprak dat met onze sergeant en die heeft uiteindelijk die lui laten oppakken. Ik begreep zo'n handelaar niet: die man woonde al heel lang in Nieuw-Guinea. Hij had het goed en toch spande hij samen met Soekarno tegen de Nederlanders en in mijn beleving ook tegen ons Papoea's. Het oppakken van die infiltranten verliep aanvankelijk niet al te moeilijk: vooral in de jungle opereerden ze doorgaans heel geïsoleerd, zonder al teveel contact met Indonesië zelf. Vaak ook bleek hun bevoorrading

● Inspectie van PVK-erewacht door staatssecretaris van Marine Piet de Jong. Foto: archief Legermuseum

onvoldoende, waardoor ze moesten leven en vechten met wat ze bij zich hadden. En als dat dan op een gegeven moment opraakt en je hebt niet geleerd te leven van het land, dan houdt alles snel op."

"De parachutisten die in de latere periode kwamen, die waren trou-

wens wel beter voorbereid. Ik herinner me nog dat als daar Ambonezen onder waren, wij als Papoea's net zo lang op ze probeerden in te praten tot ze zich vrijwillig overgaven. We wilden liever niet tegen Ambonezen vechten, omdat dat geografisch gezien min of meer onze burens waren. Bovendien waren zij meestal christen en ook in die zin voelden we ons dus aan hen verwant. In onze beleving werden zij door de overwegend mohammedaanse Javanen misbruikt om tegen ons te vechten en daarvan probeerden we ze ook te overtuigen. Overigens keken die Ambonezen precies zo tegen ons aan: in hun visie werden juist wij door de Nederlanders misbruikt om tegen het eigen Indonesische broedervolk te vechten. Al met al zijn er, voor zover ik weet, tijdens de gevechten ook Papoea's gesneuveld en gewond geraakt. Onderling spraken we niet zo veel over onze eigen slachtoffers. We vonden het een plicht voor ons volk en onze vrijheid te strijden, en daar hoorden slachtoffers onvermijdelijk bij."

1962

"In de loop van 1962 begon duidelijk te worden dat Nederland het uiteindelijk niet zou redden en de soevereiniteit over Nieuw-Guinea zou moeten overdragen. Toen het eenmaal zo ver was, kwam dat voor ons niet als een complete verrassing. Een groot aantal Papoea's had onderwijs gevolgd en las dus ook wel eens een krant. Ik heb die hele overdracht toen beleefd als een spelletje van de Nederlandse regering, waarvan los van al onze inspanningen en offers de uitkomst al veel eerder vaststond."

"Het was overigens zo dat de meesten van ons, ondanks het feit dat we in het PVK hadden gediend, zich ten tijde van de overdracht door de Indonesiërs niet bedreigd voelden. Veel van ons zijn dan ook aansluitend overgegaan in Indonesische krijgsmacht. Ik niet, want ik had niet veel vertrouwen in Indonesië – ik was bang dat ze ons PVK'ers op een gegeven moment toch als landverraders zouden gaan beschouwen. In juni '62 kwam ik stomtoevallig in contact met de secretaris van de gouverneur. Hij kwam namelijk op

een afgelegen plek met een lekke band stil te staan en ik heb hem vervolgens weer op weg geholpen. Hij gaf me zijn visitekaartje en zei toen – misschien in de veronderstelling dat ik dat toch nooit zou doen – dat als ik zelf ooit een keer hulp nodig zou hebben ik dan een beroep op hem mocht doen. Ik ben vervolgens naar hem toegegaan, maar in eerste instantie wilde men mij als eenvoudige Papoea in korte broek en gescheurd T-shirt niet bij hem toelaten. Pas toen ik dat kaartje kon laten zien, mocht ik hem spreken. Ik heb hem toen gevraagd mij te helpen met een overtocht naar Nederland. Dat heeft hij ook gedaan en zo kon ik uiteindelijk op 22 oktober 1962 via Biak naar Amsterdam vertrekken. Met 450 gulden op zak en tranen in mijn ogen, dat wel."

"Tijdens die reis kwam ik trouwens nog wel voor verrassingen te staan. Zo had ik nog nooit in een DC8 gezeten en was dus in de veronderstelling dat je ook tijdens de vlucht gewoon bij je bagage kon komen. Ik stapte dus vrolijk in korte broek en T-shirt in Nieuw-Guinea in en kon me vervolgens nooit meer ontkleden. Ook niet toen we in de winterse kou van Anchorage in Alaska een tussenstop maakten. Ik kreeg daar trouwens wel applaus van het Amerikaanse grondpersoneel voor de snelheid waarmee ik van het vliegtuig naar de hal sprintte... Ik moest wel: ik barstte van de kou. Dat was een aardig voorproefje van het klimaat in Nederland! Daarnaast was het voor mij een vreemde ervaring om op zondag uit Nieuw-Guinea te vertrekken, om vervolgens op zaterdag in Alaska aan te komen. Zoiets had ik nog niet eerder meegemaakt."

Erkenning

"Wat betreft maatschappelijke erkenning is het PVK altijd onderbelicht gebleven. Dat begon overigens al vóór 1962 in Nieuw-Guinea zelf. Op dat gebied zijn onze Papoea-broeders in het toenmalige Australische Nieuw-Guinea altijd veel waardiger behandeld. In het wapen van hun regiment – een sagoboom onder de koninklijke Engelse kroon – zie je een bewijs van erkenning, dat wij op onze beurt van de Nederlandse regering nooit hebben gekregen.

● Het ceremonieel hijsen van de Morgenster (de Papoeavlag). Foto: archief Legermuseum

Op ons wapen in de vorm van een *casuaris* (struisvogelachtige loopvogel, red.) mist namelijk die koninklijke kroon en ik vind nog steeds dat dat niet klopt. Wij vochten immers voor dezelfde koningin als al die Nederlandse militairen en we deden dat allemaal omdat de koningin in de Troonrede van 1960 in de vorm van een substantiële Papoea-inbreng in de Nieuw-Guineeraad een eerste belangrijke stap op weg naar Papoea-zelfbestuur had aangekondigd. Van haar woorden is dus niet veel terechtgekomen."

"In de jaren daarna, in Nederland, zie je dan dat de Nederlandse militairen en later de veteranen zich gaan inspannen voor allerlei vormen van maatschappelijke erkenning, bijvoorbeeld in de vorm van toekenning van het Nieuw-Guinea Herinneringskruis. Als Papoea's hadden wij weliswaar aan Nederlandse kant meegevochten, maar wij kregen niets. Geen lintje, geen 1.000-gulden-regeling, wij kregen helemaal niets.

Zelfs niet de status van veteraan, terwijl er aan onze kant toch ook offers zijn gebracht. Zo kon in september 1962 minister Luns in de Eerste Kamer melden dat er aan onze kant naast negen Nederlandse militairen ook zes Papoea's waren gesneuveld."

"Het zou goed geweest zijn als aan het PVK ook één of andere blijk van waardering zou zijn uitgereikt, vergelijkbaar met het Bronzen Schild dat verschillende KL-eenheden hebben gehad. Misschien zou het ook goed zijn als de in Nederland verblijvende PVK'ers alsnog de veteranenstatus zouden krijgen, inclusief Nieuw-Guinea Herinneringskruis. Zoveel moeite zou dat trouwens niet zijn, want voor zover ik weet ben ik momenteel de enige PVK'er die in Nederland leeft. Vandaag de dag kan ik me overigens persoonlijk over dat gebrek aan erkenning niet meer zo druk maken. Wat heb ik immers aan een onderscheiding nu ik mijn land heb verloren? Het grootste onrecht dat ons is aangedaan, is dat de Neder-

landse politiek geen invulling heeft kunnen of willen geven aan de woorden van koningin Juliana uit 1960 omtrent Papoea-zelfbestuur. Sterker nog: Nederland lijkt zijn politieke en militaire verleden in Nieuw-Guinea – inclusief zijn Papoea-soldaten – compleet te zijn vergeten. Het zou de Nederlandse regering sieren als ze met terugwerkende kracht deze ereschuld zou inlossen door bijvoorbeeld de Papoea-thematiek met een zekere regelmaat bij de Verenigde Naties aan te kaarten. We mogen nu weliswaar van Indonesië onze eigen vlag gebruiken, maar dat is lang niet voldoende en dat maakt zeker geen einde aan de Indonesische bezetting van Nieuw-Guinea. De recente wereldgeschiedenis heeft ons geleerd dat langs de weg van internationale druk Namibië van Zuid-Afrika kon worden losgeweekt. Waarom zou het dan niet mogelijk zijn op die manier Nieuw-Guinea ooit zelfstandig van Indonesië te maken?"

GROETEN UIT NIEUW-GUINEA (1961)

Arnie Broere heeft in 1961 als dienstplichtig sergeant in Nieuw-Guinea zijn ogen goed de kost gegeven. Hij had het geluk als onderwijzer te worden uitverkoren voor het volgen van een cursus filmopérateur op Biak. 'Dat stelde eigenlijk niks voor. Ik moest leren om een film in te zetten en een lamp te verwisselen,' zegt de leraar in het voortgezet onderwijs voor lichamelijk gehandicapte jongeren in 'Het Dorp' in Arnhem. 'Maar het gaf mij wél de kans iets meer van Nieuw-Guinea te zien dan het Kloofkamp aan het Sentanimeer bij Hollandia.'

Arnie Broere denkt dat hij daarmee is ontsnapt aan de heimwee en de verveling 'die andere jonge militairen naar de fles deden grijpen en naar de grietjes drevén. Dat heb ik pas later begrepen.'

Met verlof in Hollandia. Een snapshot van de Humboldt Bay.

Nieuws was schaars op Nieuw-Guinea. Dat gold ook voor het vertier. De afwisseling van het dagelijks menu mocht er geen naam hebben. 'Met Pinksteren was het nog slechter dan anders,' verzuchtten een paar militairen in Biak in juni 1962.

'Geen krentenbrood, geen bier en weinig broodbeleg, geen enkele vorm van ontspanning. Na een verblijf van maanden in een tentje weet je niet meer waar je het moet zoeken.' Dan waren de jongens in het Kloofkamp beter af. De mariniers hadden in de

loop der jaren in dit witte barakkenkamp een flink zwembad met terras aangelegd.

De maaltijden van de militairen op Nieuw-Guinea bestonden meestal uit driemaal per week aardappelen met spinazie en voor de rest rijst met vis of

vlees. Veel hing af van de behendigheid van de fouragemeester bij het inkopen. Brood was er voldoende. Maar hoe eindeloos lang duurt het niet, voordat je in de hete tropen een droge boterham hebt opgegeten? En was die boterham dan nog maar belegd met een sappig stuk worst, maar hagelslag en een plakje ontbijtkoek kwamen eerst.

Naar Merauke

Arnie Broere had het gauw gezien op Biak en in Hollandia. Gelukkig voor hem kreeg hij de opdracht naar Merauke te vliegen om films te vertonen voor de daar gelegerde militairen. Dit typisch Indische stadje tegenover Australië is nooit door de Japanners veroverd. Er woonden zo'n 5000 Papoea's, 2500 Indonesiërs en 600 Europeanen.

Broere: 'In het door de rivieren Maro en Koembe doorsneden savannegebied huisden veel herten, wilde varkens en dwergkangoeroe's. De herten waren niet inheems, maar waren op een dag in een savannebos uitgezet en hadden zich snel vermeerderd. Het hertenvlees van Merauke was gewild op heel Nieuw-Guinea.'

Hij kreeg van de dominee van de leprozenkolonie een oude fiets, sloot vriendschap met een Timorees meisje en werd door haar ouders als een van hen opgenomen in de familiekring. **Broere:** 'Haar vader was krokodillen-jager op het Frederik Hendrik Eiland.' Arnie vertoonde niet alleen films, maar maakte in zijn vrije tijd ook veel kleurendia's. 'In m'n eentje ging ik de bush bush in voor natuurtaferelen.' Op z'n fiets bezocht hij vele dorpjes in de omgeving van Merauke. Hij ging ook mee op hertenjacht.

Broere: 'In de droge tijd steken de jagers de hertenvlakte in brand. In de natte tijd loopt hij onder water en wordt na enkele weken groen. Daar komen die herten op af. Ze worden door de jagers 's nachts verblind met lichtbakken en afgeschoten. 's Morgens zag je ze terugkomen met een jeep en landrover vol hertenvlees. Dat ging allemaal in de diepvries. Eenmaal

per maand werd het opgehaald door een schip van de KPM en naar Hollandia vervoerd.'

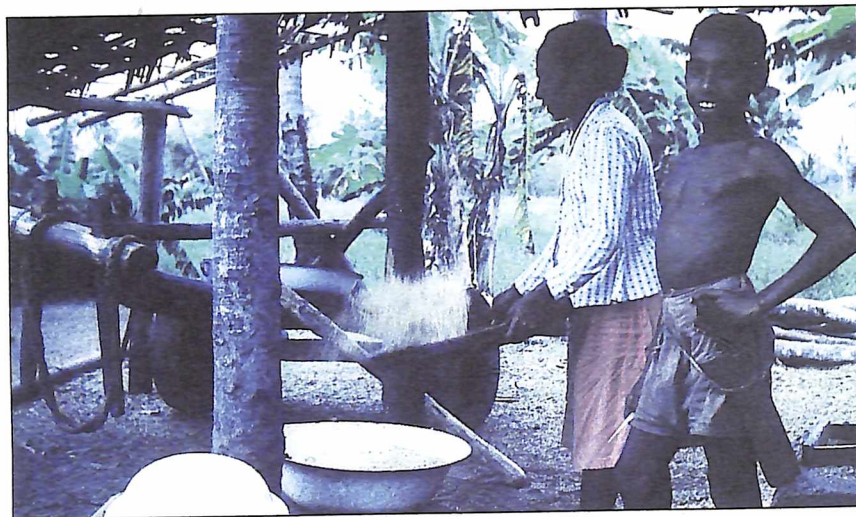
De droppings van Indonesische para's bij Merauke heeft hij niet meegeemaakt, maar wel de zoektocht naar de antropoloog Michael Rockefeller, zoon van gouverneur Nelson Rockefeller. **Broere:** 'Zijn tweelingzuster zocht ook mee. De gouverneur en zij logeerden bij de resident. Met grote vliegboten werd een heel leger Amerikaanse journalisten aangevoerd. De stad was vol geruchten. Michael is nooit gevonden. Er zijn twee vermoedens voor zijn verdwijning: hij is door de krokodillen of zeeslangen opgevreten of... door koppensnellers gedood en opgegeten. De zee wemelde van de zeeslangen bij Merauke. Je kon er niet zwemmen.'

Boven: Papoea's vissen vaak met pijl en boog, maar gebruiken voor alle dieren en vissen andere pijlen.

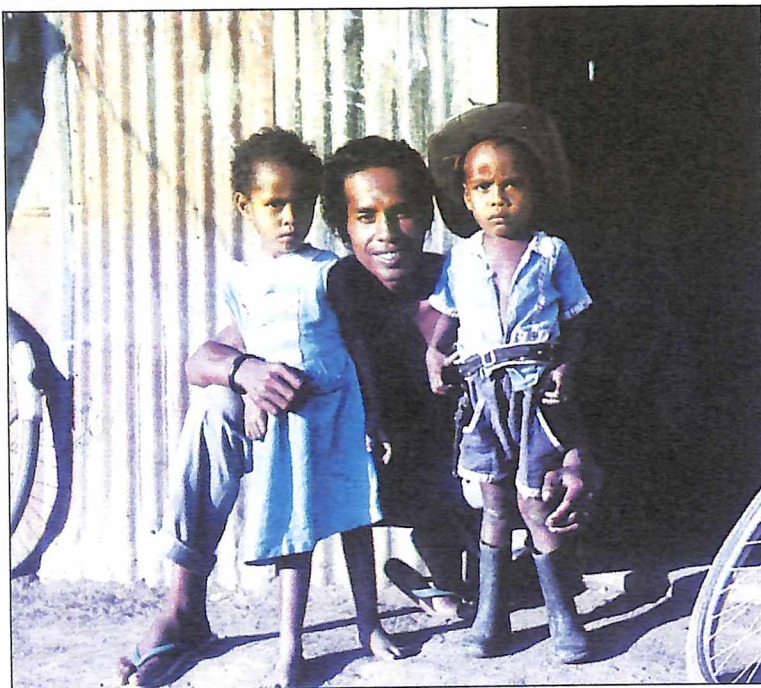
Onder: Het bereiden van de maaltijd in de openluchtkeuken.

Geheel onder: Een kalong - vliegende hond - vloog zich 's nachts dood tegen een stroomdraad van een kampement.

STICHTING INDISCHE DOCUMENTEN

Midden: Arnie Broere vertrok in burger met een 'Connie' naar Nieuw-Guinea. De militairen mochten tijdens de vlucht geen uniform dragen.

Boven: Thuis bij de Timorezen in Merauke.

Onder: Papoea's poseerden graag, vooral als je een politieman was in het bezit van een fiets en een geweer.

Geheel links: Vrouw van Merauke sjouwt na een lange dag op het land met een bundel hout om te koken.

Rechtsonder: De jagers snijden na de hertenjacht de pezen uit het dier.

Ze geloven dat door het eten van die pezen de kracht van het dier in hun lichaam overgaat.

Naar Nederland

In de strenge winter van 1961-1962 kwam Arnie Broere op tijd thuis om de schaatsen onder te binden voor de Elfstedentocht. Schaatsen, hardlopen en houtsnijden noemt hij zijn grootste hobby's. In Amsterdam, Rotterdam, Apeldoorn, Parijs en Berlijn heeft hij negenmaal de marathon uitgelopen. Op zijn zolder heeft hij in dertig jaar een boeiende collectie schaatsen en affiches en boeken over schaatsen opgebouwd. Hij heeft er het boekje *Schaatsen en schaatsmakers in de 19e en 20e eeuw* over geschreven en houdt lezingen over dit onderwerp.

Broere: 'Mijn vader was een sterke, enthousiaste schaatser, maar op Nieuw-Guinea kreeg ik het afschuwelijke bericht dat hij als gevolg van vaatvernaving een been moest missen. Ik zag hem op Schiphol terug in een rolstoel. Hij huilde, maar toonde zich geestelijk enorm sterk.'

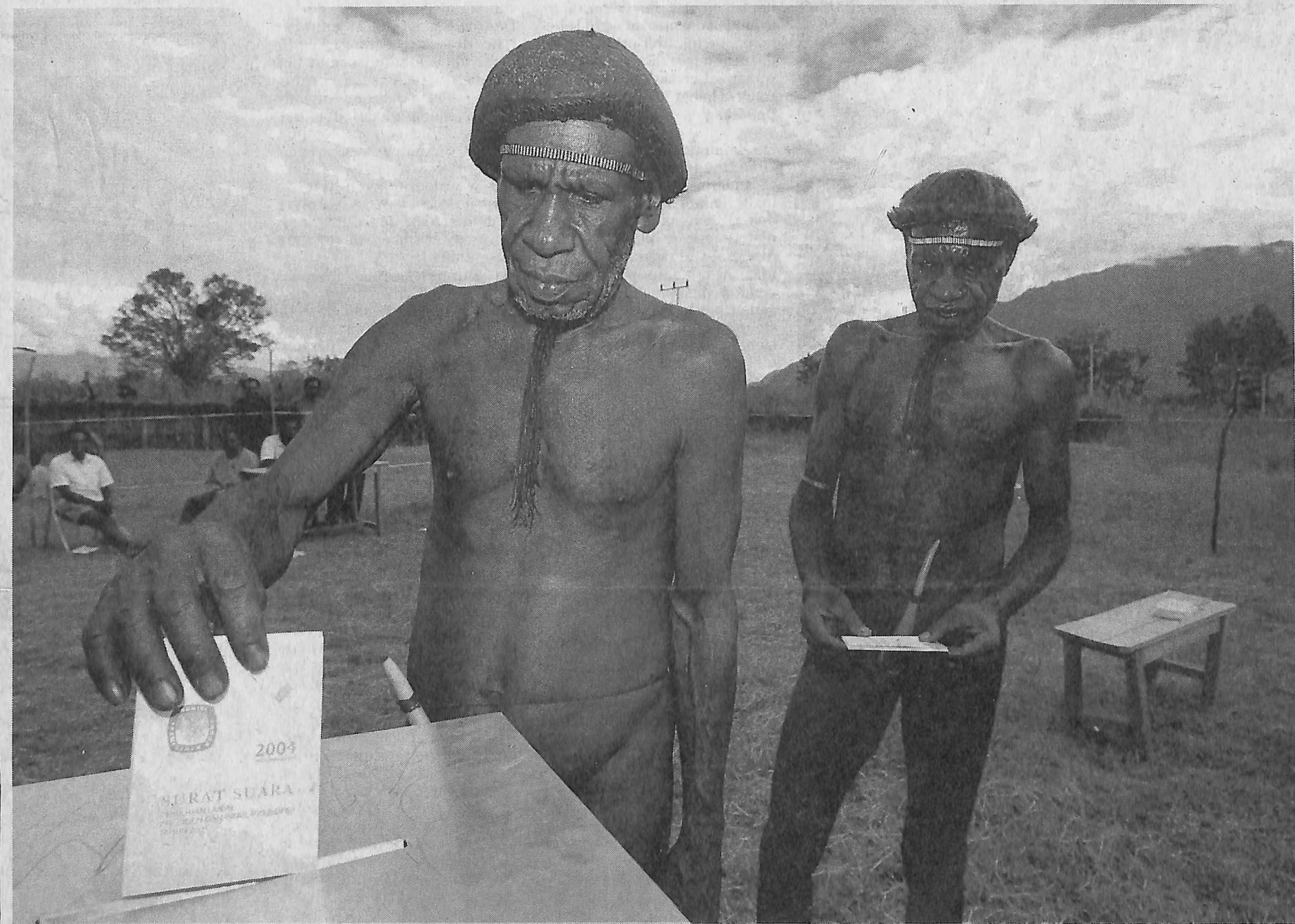
Dit lijkt de doorslag te zijn geweest bij zijn besluit om na zijn diensttijd onderwijzer te worden aan de opleiding van gehandicapten. In 'Het Dorp' doceerde hij jarenlang Duits, Frans, Nederlands en Biologie.

Broere: 'Nu alleen nog Frans en Biologie. Ik ben aan het afbouwen. Het is een fijne job. Je werkt in de breedte, met kleine groepjes en héél intensief. Ik noem mijn vader als voorbeeld van wat geestelijke kracht vermag als ik de leerlingen vertel over de marathon en de Elfstedentocht. Soms heb ik het gevoel dat ik aan het opscheppen ben, maar ik merk dat ze het best wel interessant vinden.'

DICK SCHAAP

Foto's: collectie Broere

Stemmen op 14.000 eilanden

BALIEM VALLEI - Twee Papoea's brengen in de Baliem-vallei in Papua hun stem uit tijdens de Indonesische presidentsverkiezingen. Ongeveer 153 miljoen Indonesiërs mochten voor het eerst rechtstreeks een nieuw staatshoofd kiezen. De verkiezing verliep rustig en zonder noemenswaardige incidenten. Over de ongeveer 14.000 eilanden van de archipel waren 585.000 stembureaus verspreid. Veel Indonesiërs toonden zich enthousiast dat ze

voor het eerst direct hun president mochten kiezen. De opkomst lag volgens niet bevestigde berichten op meer dan 80 procent. Na het tellen van 4,5 miljoen stemmen stond Yudhoyono aan de kop met 33 procent, gevolgd door zittend president Megawati Soekarnoputri met 27,2 procent en oud-commandant van de strijdkrachten generaal b.d. Wiranto met 22,7 procent. Op een respectabele afstand volgden moslimleider Amien Rais (13,8) en de

huidige vice-president, Hamza Haz (3,4). Als geen van hen de absolute meerderheid haalt, volgt in september een tweede ronde tussen de twee topkandidaten. De officiële uitslag wordt pas op 26 juli bekendgemaakt. Het Indonesisch Onderzoeks Instituut, dat in april de parlementsverkiezingen accuraat voorspelde, verwacht dat Yudhoyono wint met 43 procent. Megawati zou met 20 procent op de tweede plaats komen. Foto: Reuters

Kamoro te gast bij Volkenkunde

LEIDEN – Het is niet wat je noemt museumweer. Maar een groep Kamoro houtsnijders uit Papua, momenteel te gast in het Leidse Rijksmuseum voor Volkenkunde, maakt een bezoekje aan de tentoonstelling 'Papua Leeft! – Ontmoet

de Kamoro' wel de moeite waard. De houtsnijders zijn nog tot eind volgende week bijna dagelijks in het museum aanwezig om vragen van bezoekers te beantwoorden en uitleg te geven over de houtsnijwerken op de tentoon-

stelling. Recent houtsnijwerk wordt morgen in het museum geveild, in aanwezigheid van de makers. Pagina Kunst & Cultuur: Veiling houtsnijwerk Kamoro in Volkenkunde
Foto: Henk Bouwman

LD 31.5.03

'Mijn grootste kapitaal is het Papoeabloed'

HD 7.5-93

door THEO GERRITSE

DELFT — Wraakzuchtig is Nicolaas Jouwe (69) niet. Hij haalt zelfs Mattheus 5 vers 5 aan: *Zalig de zachtmoedigen, want zij zullen de aarde beërven.* Maar de bejaarde Papoealeider in ballingschap merkt even later wel tevreden op dat 'Hitler zijn leven met een paar liter benzine moest beëindigen'.

Als 'christen, die gelooft in God de Schepper' zal Jouwe zijn grote opponent in Djakarta, Soeharto, niet eenzelfde lot toewensen, maar de geschiedenis heeft hem geleerd dat de Heiland doorgaans zelf orde op zaken stelt: „Niemand kan Gods werken een andere wending geven.”

Het is dertig jaar geleden dat de Verenigde Naties West-Papoea overdroegen aan Indonesië. Een jaar eerder had Robert Kennedy, broer van de Amerikaanse president, Nederland gedwongen Nieuw-Guinea te ontruimen. Een handjevol Papoea's, onder wie Jouwe, wachtte de komst van de Indonesiërs niet af. Zij zetten vanuit de Lage Landen de strijd voort tegen Soekarno, en later Soeharto.

Petitie

Deze week kreeg de Tweede Kamer een (zoveelste) petitie aangeboden, waarin wordt 'aangedrongen op concrete maatregelen ter bescherming van de inheemse en mensenrechten op West-Papoea'. Niet Jouwe zelf

maar zijn zoon Nico jr was één van de aanbieders. Waarin we overigens geen aanwijzing mogen zien dat senior de strijd heeft opgegeven. Integendeel.

Twee weken geleden was hij in de Haagse Houtrusthallen nog aanwezig bij de jaarlijkse bijeenkomst van zijn Molukse lotgenoten. Vinden de 60.000 Molukkers in Nederland ten minste nog steun bij elkaar in hun schier hopeloze vrijheidsstrijd, hoeveel moeite moet het de 1500 Papoea's — Jouwe: 'Inclusief kleinkinderen en aange-trouwden' — dan wel niet kosten om de vlam brandende te houden?

— *Na dertig jaar lijkt de bevrijding van West-Papoea verder weg dan ooit. Althans, de situatie heeft zich sinds vorige lustrums nauwelijks verbeterd. Is er nog hoop?*

In zijn pover aangeklede woning, waar de (enig aanwezige) vingerplant nodig een Pokon-injectie behoeft, grijpt Jouwe terug op het lot dat andere aan het woord Gods ongehoorzame volkeren trof: „De Romeinen, die Jezus hebben gekruisigd, slaagden er in heel Europa onder hun heerschappij te plaatsen. Toch zagen we de Romeinen verdwijnen. Eeuwen later stond de heer Napoleon op, die Europa ook onder zijn heerschappij wilde stellen. Hij stond zelfs in het Kremlin. Zijn expansiepolitiek moest echter in Waterloo eindigen. Na hem kwam Hitler, nog maniakaler, woester en onmenselijker, die miljoenen de dood heeft ingejaagd.

De voorzitter van de 'Nationale Bevrijdingsraad van

West-Papoea' ziet met vertrouwen de 21ste eeuw tegemoet: „Wanneer in West-Papoea de vrijheid komt, is voor ons een vraag en voor God de Schepper een weet”, aldus Jouwe, die niet schroomt vergelijkingen te trekken met 'Gods volk', de joden: „Ze zijn 2000 jaar mishandeld en vervolgd, maar uiteindelijk konden ze toch de staat Israël oprichten”.

— *Maar bent u de afgelopen dertig jaar nu wat opgeschoten?*

Jouwe, nog altijd stamhoofd op twee eilandjes in de baai van Hollandia (tegenwoordig Jayapura), knikt. Elke strohalm is er voor hem één: „Er waait in de Pacific momenteel een andere politieke wind. In februari van dit jaar is in het Pentagon, het Amerikaanse ministerie van defensie, een afdeling opgericht die zich richt op de mensenrechten in Zuid-Oost-Azië. Doelgroepen zijn onder meer de mensen in Atjeh, Oost-Timor en West-Papoea.”

— *Heeft u nooit momenten van wanhoop gekend?*

„Ik ben ook een mens van vlees en bloed. Natuurlijk heb ik mijn zwakke momenten gehad. Zeker als je weer berichten over de gruweldaden van de Indonesiërs binnenkrijgt. De Javanen proberen op alle mogelijke manieren van de Papoea's af te komen. Jonge Papoea's worden naar Java gelokt om daar te gaan studeren. Daar worden ze echter gedwongen te trouwen met Javaanse meisjes, waarna ze met hun vrouw terugkeren.

„Als er evenwel één of twee kinderen zijn geboren, gaan de mannen plotseling dood. Gestorven aan een hartverlamming, heet het dan. Ze zijn gewoon afgemaakt. Papoea's kennen hartverlamming als doodsoorzaak niet. De Indonesiërs proberen een nieuw soort Javanen te creëren. Onze kroeskoppen moeten verdwijnen van West-Papoea.”

— *Hoe bent u zo goed geïnformeerd. West-Papoea ligt tienduizenden kilometers hier vandaan en het land staat bekend als uiterst ontoegankelijk.*

„De Papoea is er wel de koning van de jungle. Wij zijn

er geboren en getogen. Via ons broedervolk in het oostelijk deel van het eiland krijgen we van alles te horen.”

— *Heeft u het gevoel dat ze in West-Papoea weten wie Nicolaas Jouwe is?*

„Ze weten het allemaal, zoals ze ook weten dat dit land door God aan ons is gegeven. De Indonesiërs kunnen ons volk vernederen en vermoorden, er zal een tijd komen dat ook wij de vrijheid zullen verkrijgen.”

Nederland

— *En de rol van Nederland daarbij?*

„Nederland had destijds gelijk om zich te weer te stellen tegen Indonesië. Alleen heeft het niet gelijk gekregen in de Verenigde Naties. Nederland heeft overigens nog wel een morele verantwoordelijkheid jegens ons. Om met Churchill te spreken: geef ons de middelen, dan knappen wij het karwei op. We vragen niet om wapens, maar om adviezen en financiële middelen.”

— *Hoe hebben u en uw gezin zich de afgelopen dertig jaar in leven gehouden?*

Jouwe, die onlangs is gescheiden van zijn Nederlandse vrouw — 'ze is al zeventig en wilde naar het bejaarden-

huis' — haalt de schouders op: „Ik heb een klein pensioentje. Dat is een handicap, als je voor de vrijheid van je volk knokt. Mijn grootste kapitaal is het Papoeabloed, dat door mijn aderen vloeit.”

— *Sommigen in de Nederlandse samenleving zullen u toch zien als een dwaas, die zichzelf een onmogelijke opgave heeft gesteld. Lijdt u daaronder?*

Nicolaas Jouwe: „Ze mogen zeggen van me wat ze willen, zolang ik de goddelijke wetten respecteer, hoef ik me van niemand iets aan te trekken of me ergens voor te schamen. Eens komt de vrijheid. Zo is het beschikt!”

STICHTING INDISCHE DOCUMENTEN

• Nicolaas Jouwe: „Wanneer in West-Papoea de vrijheid komt, is voor ons een vraag en voor God de Schepper een weet.”

FOTO TON POORTVLIET

Advertentie

happy days
Triumph

Modieuze badkleding, perfecte pasvorm

Witte Papoea wil leven geven voor 'zijn' volk

'Ik heb daar duizenden familieleden'

door Judy Nihof

STOMPWIJK - Hij woont in Stompwijk, werkt bij een Haags huis-aan-huis blad, maar voelt zich Papoea. Wouter van West (49) is zelfs bereid zijn leven te geven voor het onderdrukte Papoea-volk in Indonesië. „Ik heb een roeping. Een heilige missie. Mijn taak als christen is om mee te helpen Papoea te bevrijden.” Enkele weken geleden benoemde Melkianus Awom - 'de hoogste man van heel Papoea' - hem tot kolonel in diens verboden rebellenleger. Sindsdien komt de Stompwijker Indonesië niet meer in. Van West steunt 'zijn volk' nu vanuit Nederland door in de pers aandacht te vragen voor de Papoea's. „Elke dag worden Papoea-vrouwen en kinderen vermoord. Daar lees je bijna nooit wat over.”

Van West - zijn bijnaam is 'de witte Papoea' - is een opvallende verschijning met zijn khaki broek en overhemd en zwarte kistjes. 'Je lijkt wel een soldaat', krijgt hij vaak te horen. Daar zit de Stompwijker niet mee. Hij is soldaat. Klaar uit.

Elf jaar geleden raakte Van West in de ban van het Papoea-volk, tijdens zijn eerste reis naar het eiland Biak. Daar gingen 'alle deuren voor hem open', puur vanwege het feit dat een achternicht van Van West's echtgenote is getrouwd met een in Nederland wonende Papoea. „Hier in Nederland betekent dat helemaal niks. Daar betekent het dat je familie bent en dat je elkaar helpt. Ik heb daar dus duizenden familieleden.”

Het Papoea-volk maakte een verpletterende indruk op Van West. „Ik ben er verliefd geworden op iedereen. Van klein tot groot. Papoea's geven zich helemaal. Ze geven zoveel liefde zonder dat ze iets terugvragen.

Je wordt er gewoon onder bedolven.”

Het liefst gaat Van West 'gisteren' naar Papoea en zegt hij Nederland definitief vaarwel. Die hartenwens moet Van West uit zijn hoofd zetten, nu hij in Indonesië niet meer welkom is. Maar de Stompwijker is optimistisch. Hij gaat er van uit Papoea over niet al te lange tijd een vrij land is. Dan kan hij zijn droom alsnog verwezenlijken.

In 2001 ontmoette hij voor het eerst generaal Melkianus Awom, de meest gezochte man van Papoea. Van West was meteen diep onder de indruk van de leider van het tienduizend man sterke rebellenleger OPM. Het leger van Awom heeft overigens een defensieve rol. Awom wil in principe geen geweld gebruiken in de strijd voor een vrij vaderland. „Hij is de Gandhi van de Papoea's.”

Volgens Van West heeft de Nederlandse regering heel wat goed te maken tegenover het Papoea-volk. Veertig jaar geleden werd het toenmalige Nederlands Nieuw-Guinea overgedragen aan Indonesië, terwijl Nederland de Papoea's zelfbeschikkingsrecht had beloofd. Van West wil de Nederlandse regering aansporen een 'stukje schuld' in te lossen door het mogelijk te maken Papoea-kinderen hier op te leiden tot arts of een ander beroep waaraan het land grote behoefte heeft.

Sommige mensen kijken vreemd aan tegen de missie van Van West. Af en toe ontvangt hij e-mails waarin hij een veeg uit de pan krijgt. „Waar bemoet je je mee', 'Hou het als vakantieland' of 'Ga eens met beide benen op de grond staan', mailen ze. Dan mail ik terug: wat doe jij eigenlijk om het dagelijks vermoorden van vrouwen en kinderen te stoppen?”

Een strijdlustige Wouter van West: „Mijn taak als christen is om mee te helpen Papoea te bevrijden.”
Foto: Henk Bouwman